

ruimte

optimaal

benutten

> Ruimtelijke ordening

De provincie heeft als gebiedsregisseur wat D66 betreft belangrijke taken op het gebied van ruimtelijke ordening. Dat betekent voor ons: ruimte vrijlaten voor natuurontwikkeling, duurzame energie als wind en zon, en compacte steden en dorpen zodat we landschap en natuur sparen.

Een bijzondere situatie in Gelderland is dat maar zo'n 10 % van het grondgebied is bebouwd, de rest bestaat voor ongeveer de helft uit landbouwgrond en voor de andere helft uit natuur. Dat betekent dat oprukkende bebouwing zoals uitbreiding industrieterreinen, aanleg wegen en andere infrastructuur, maar ook intensivering van landbouwactiviteiten, een beroep doet op de spaarzame ruimte voor natuur en landschap.

De nadruk ligt op het behoud van de historische kenmerken van het landschap en een logisch gevolg hiervan is een flexibel, duurzaam en meervoudig ruimtegebruik. Als er ergens toch gebouwd moet worden in het groen omdat er binnenstedelijk en in de dorpen geen ruimte meer is, dan willen we dat er op een andere plek natuur of ruimte voor recreatie voor terugkomt.

D66 geeft ruimte aan:

- > Een vitaal platteland en krachtige steden door binnenstedelijk en binnen de dorpen te bouwen.
- > Het bestrijden van leegstand door een actieve rol van de provincie bij het voorkomen van bouwplannen waar geen behoefte aan is.
- > Natuurontwikkeling en recreatie dichtbij dorpen en steden.
- > Windturbines in lijnopstellingen langs wegen en waterwegen of op bedrijventerreinen.
- > Stallen die milieu- en diervriendelijk zijn en beter zijn voor de volksgezondheid.

duurzaam gebruik van de ruimte

Duurzaam ruimtegebruik en maatschappelijke welvaart

Het indelen van de ruimte doe je voor de lange termijn en het is de taak van de provincie om die ruimtelijke indeling toekomstbestendig te maken. Dat vraagt een provincie die de regie neemt en die alle belangen meeweegt, economische, sociale en ecologische. Deze keuzes worden vastgelegd in een Omgevingsvisie. D66 wil de bestaande infrastructuur optimaal benutten en kiest daarom voor het bouwen in de buurt van bestaande ov-knooppunten. Door compact te bouwen rondom bestaande infrastructuur kan de provincie waardevol landschap elders sparen. D66 wil investeren in het behoud en de versterking van grote natuurgebieden uit het Gelders Natuurnetwerk (voorheen Ecologische Hoofdstructuur, EHS), zoals de Veluwe en de Rijntakken. Deze natuurgebieden moeten over de provinciegrens heen worden verbonden, bijvoorbeeld de Veluwe met de Utrechtse Heuvelrug (met een ecodeuct bij Terschuur) en Arnhem met het Reichswald in Duitsland.

Versterken gebeurt wat D66 betreft door deze natuurgebieden en de tussenliggende kleinere oppervlakten natuur aan elkaar te koppelen via beken, kanalen, ecodeucten of landbouw die we in natuur omzetten. Dat uitgangspunt is vastgelegd en wordt uitgevoerd in de programma's Gelders Natuurnetwerk en Groene Ontwikkelingszone. Daarnaast is er een programma Ontsnippering voor de aanleg van fauna-voorzieningen.

Gebieden staan voor D66 niet op zichzelf: er bestaat een wisselwerking tussen natuur, landbouw, infrastructuur en steden. D66 vindt daarom dat die gebieden elkaar moeten versterken, door bijvoorbeeld natuur in de nabijheid van steden als recreatiegebied aan te leggen, of bij ruilverkaveling ook te denken aan mensen uit de steden die een stuk grond willen kopen voor eigen gebruik. De

stad-/landverbinding kun je versterken door voedsel dat in de directe omgeving wordt geproduceerd, rechtstreeks op de markt te koop aan te bieden zoals bij de Hooge Kamp bij Apeldoorn.

Duurzaam ruimtegebruik betekent voor D66 slim omgaan met de schaarse ruimte. D66 wil meer inzetten op meervoudig ruimtegebruik. Natuurgebieden kunnen bijdragen aan economische ontwikkeling in de vorm van recreatie en toerisme. Het verdiende geld wil D66 naar het natuurbeheer laten gaan. Boeren krijgen daarom in Gelderland meer ruimte om naast hun agrarische activiteiten op hun land ook duurzame energie op te wekken door zonneakkers, kleine windmolens of biomestvergisting toe te passen. Hiermee worden haalbaarheid en economische aantrekkelijkheid van investeringen vergroot.

regionale afstemming

Regionale afstemming ruimtelijke ordening

D66 wil dat de provincie de samenwerking tussen de gemeenten stimuleert. Deze gemeentelijke samenwerking is ook in het economische voordeel van de gemeenten, omdat ze niet met elkaar hoeven te concurreren. Regionale afstemming is essentieel voor een goede ruimtelijke ordening. De provincie moet een samenhangend totaalplaatje van natuur, steden, bedrijven en infrastructuur vormgeven. Niet elke gemeente heeft een nieuw eigen bedrijventerrein nodig. De provincie moet hierbij zowel rekening houden met de voorzieningen binnen de provincie, als over de grenzen van de provincie heen: als er net over de provinciegrens een prima bedrijventerrein ligt wil D66 dat de provincie niet meegaat in de wens van de grensgemeente om er nog een aan te leggen.

Omgevingsvisie De provincie moet een actieve rol vervullen bij het verminderen van planologische overcapaciteit in ruimtelijke plannen, zo nodig met inzet van inpassingsplannen. Voor D66 is de Omgevingsvisie, het

provinciale ruimtelijke ordeningsplan, daarvoor het middel: als gemeenten hun plannen voor wegen, woningen, kantoren, winkels en bedrijven niet op elkaar afstemmen, dan vindt D66 dat de provincie geen ruimte voor die plannen hoeft te creëren.

leegstand en krimp

Omgaan met leegstand en krimp In gebieden waar de bevolking krimpt, willen we de leefbaarheid behouden met goede weg-, fiets- en railverbindingen met vitale groeigebieden en door leegstaande gebouwen te slopen. D66 wil dat de provincie samen met de gemeenten in de krimpgebieden zoekt naar mogelijkheden voor nieuwe groei, zoals biologische landbouw en veeteelt, duurzame energiewinning (zon, wind, biomassa), toerisme, recreatie en natuur. Voor D66 is het credo: meebewegen met krimp en van krimp een kans maken. De kern van krimp goed behandelen is daarbij voor D66: voorzieningen en bestuurseenheden fuseren (gemeenten), combineren (scholen) of specialiseren (ziekenhuizen). Een mooi voorbeeld is de buurtmarkt Breedeweg in Groesbeek. Mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt werken hier in de supermarkt, de lunchroom, de bakkerij en de catering. Er wordt samengewerkt met boeren uit de omgeving. Daardoor liggen er veel lokale producten in de schappen zoals groenten, fruit, vlees, wijn, sappen en honing. Door het slim combineren van activiteiten blijven de voorzieningen voor bewoners in stand.

Leegstand Leegstand is een steeds groter wordend probleem. Veel kantoren, winkels, boerderijen en bedrijventerreinen staan leeg of komen leeg te staan. De huidige wet- en regelgeving staat goede initiatieven soms in de weg. D66 kiest voor:

- > Regionale afstemming ruimtelijke ordening.
- > Herbestemmen makkelijker maken.
- > Waar nodig slopen.

Herbestemmen makkelijker maken D66 vertrouwt erop dat mensen vaak zelf met goede oplossingen komen, zij kennen de lokale situatie immers het beste. D66 wil deze oplossingen de ruimte geven in plaats van in de weg te staan met gedetailleerde regels. D66 vindt daarbij inpassing in de omgeving wel een voorwaarde, maar hoe mensen dat willen oplossen is meer aan hen dan aan de provincie of de gemeente. D66 ziet veel mogelijkheden voor herbestemming. Kantoren kunnen bijvoorbeeld verhuurd worden als vergadercentra. Vaak liggen bedrijventerreinen net buiten de stad waardoor ze prima gebruikt kunnen worden als overslagplaats voor goederenvervoer.

D66 wil ondernemers in het landelijk gebied de ruimte geven voor verbredingsactiviteiten. Van het opwekken van duurzame energie door middel van biovergisting, zonneakkers of windenergie tot boerderijwinkels, pannenkoekenboerderijen, minicampings of het overnemen van zorgtaken. De provincie moet in haar ruimtelijke plannen de ruimte geven waarmee ondernemers (al dan niet voormalige landbouwondernemers) zich flexibel kunnen aanpassen aan de nieuwe vraag.

D66 wil daarnaast in gesprek gaan met gemeenten om te kijken of ze bouwplannen willen schrappen. Als ze dat niet willen, dan vindt D66 het redelijk om in de provinciale plannen minder ruimte te reserveren voor functies waar een overschot van bestaat. Bovendien wil D66 dat de provincie de gemeenten zo nodig helpt om de regels zo aan te passen, dat herbestemming gemakkelijker wordt.

Waar nodig slopen D66 denkt dat sloop (van bijvoorbeeld onaantrekkelijke stallen en kantoren) onvermijdelijk is om grootschalige leegstand te voorkomen. D66 vindt daarnaast dat voor een gesloopte boerderij of gesloopt kantoor niet standaard nieuwbouw in de plaats hoeft te komen. Het slopen van leegstaande

boerderijen en kantoren brengt weer ruimte in het landelijk gebied, in de kernen en steden. D66 wil dat er een goede sloopregeling voor boerderijen, stallen en kantoren komt, die niet één op één gekoppeld is aan een subsidie of andere financiering voor nieuwe woningen op dezelfde plek. Als er dan toch extra woningen mogen worden gebouwd in plaats van de lege schuur of boerderij, dan wil D66 die extra woningen alleen toestaan in de kernen of aan de rand daarvan.

ruimte om te wonen

Wonen In onze provincie is er een dreigend tekort aan seniorenwoningen. D66 vindt niet dat de provincie zelf moet gaan bouwen of gemeenten moet verplichten seniorenwoningen te bouwen. Wel vinden we dat de provincie steeds weer de aandacht op probleem moet vestigen via studies die het probleem inzichtelijk maken, via rondetafelgesprekken tussen provincie- en gemeenteambtenaren en het regelmatig bijeenroepen van projectontwikkelaars en woningbouwcorporaties. Via het Impulsplan Wonen wil D66 zich de komende jaren in het bijzonder richten op seniorenwoningen en jongerenhuisvesting. Gelderland investeert via het Impulsplan Wonen in plannen waarmee stads- en dorpskernen worden gerevitaliseerd. Zo wordt er in Dreumel (West Maas en Waal) bijgedragen aan zestien sociale huurappartementen voor ouderen, 900 m² medisch cluster en 400 m² winkelruimte in het centrum, in Duiven aan een bouwblok met commerciële en maatschappelijke ruimten, een cultureel centrum en een bibliotheek in het centrum; een flinke impuls voor de leefbaarheid. Dit wil D66 het Impulsplan Wonen binnen twee jaar evalueren.

Investeren in slim en vernieuwend ruimte gebruik Gelderland stimuleert, door inzet van financiële middelen uit het Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid (GSO), vernieuwende projecten in de grote en kleinere steden die het vestigingsklimaat en de

leefbaarheid verbeteren. Met het GSO wordt actief samen met de betrokken gemeenten en overige partijen geïnvesteerd. Bijvoorbeeld door een bijdrage te leveren aan de transitie van industriegebied naar woonwerkgebied zoals dat gebeurt aan het Waalfront in Nijmegen en in Ede bij het project Veluwe Poort. In Harderwijk wordt de bijdrage van de provincie benut om een industriepark geschikt te maken als windpark (mits er meer dan een enkele windturbine komt). Dit budget houden we beschikbaar.

duurzame energie

Ruimte voor duurzame energie Energie vinden we overal om ons heen: in de wind, de zon, het water en zelfs in ons afval. Om ook toekomstige generaties te verzekeren van voldoende energie, is de transitie naar duurzame energie noodzakelijk. De duurzame energieopwekking in Nederland blijft echter achter en dat is voor D66 onacceptabel. We willen op Europees en landelijk niveau naar 30% duurzame energieopwekking in 2030 en een volledige duurzame energievoorziening in 2050. Ook willen we minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen uit instabiele landen als Rusland en het Midden-Oosten. D66 ziet het actief ruimte maken voor het realiseren van duurzame (decentrale) energieopwekking als een belangrijke taak voor de provincie.

De provinciale ambities zijn hoog. D66 zet zich in om de ambities van 2% energiebesparing per jaar en 14% hernieuwbare energie in 2020, waarvan 50% decentraal opgewekt, daadwerkelijk te realiseren. Daar staat veel geld tegenover: een zogenaamd Prioritair Programma van € 48 miljoen voor energie- en milieutechnologie, hernieuwbare energie en energiebesparing (bestemd en besteed!), € 44 miljoen revolverende middelen voor innovatie en (decentrale) infrastructuur en ruim € 70 miljoen voor het energiezuinig maken van huur- en koopwoningen. Gelderland is daarmee koploper in lokale initiatieven: 40 tegenover 26 in Overijssel en 5 in Flevoland. Daarbij wil D66

ook inzetten op samenwerking op bedrijventerreinen, waar gebruikgemaakt wordt van restwarmte uit de industrie en de opzet van slimme netwerken (waarbij Alliander een belangrijke speler is).

Windenergie Voor de provincie ligt de kans voor duurzame centrale energieopwekking vooral bij windenergie. De provincie heeft de taak daarvoor ruimte te zoeken. D66 ziet veel mogelijkheden in de windenergieopwekking op zee, maar ziet ook zeker kansen in, en noodzaak voor, windmolens op het land. D66 wil daarom vasthouden aan het akkoord dat de provincies met het Rijk hebben gesloten voor de realisatie van 6000 megawatt (MW) windenergie in 2020. Gelderland moet hiervan 230 MW invullen. In de Windvisie worden de geschikte locaties in beeld gebracht. Door zich aan de afspraken te houden, houdt de provincie bovendien zelf de regie over het opwekken van windenergie. D66 vindt dat de provincie gaat over waar windturbines komen, niet het Rijk, ook omdat de provincie bij de planvorming beter rekening kan houden met de ideeën van omwonenden en initiatiefnemers dan het Rijk.

Bij het aanwijzen van geschikte windlocaties houdt D66 rekening met cultuurhistorie en inpassing in het landschap. Versnippering wil D66 voorkomen: liever een lijnopstelling dan her en der een losse windturbine. D66 ziet mogelijkheden in windmolens lijnvormig langs infrastructuur, zoals snelwegen, provinciale wegen en waterwegen, maar zeker ook op bedrijventerreinen en bij havens. D66 wil dat de provincie initiatiefnemers ondersteunt met kennis en kunde in het verwerven van draagvlak in de gemeenteraad en onder de bevolking. Immers, duurzame energie is alleen duurzaam met draagvlak.

Zonne-energie Het opwekken van energie uit de zon is bij uitstek de manier van duurzame energiewinning waarbij particulieren, ondernemers en instellingen (bijvoorbeeld scholen) een belangrijke rol kunnen spelen. D66 wil meer zonneakkers in de provincie.

Naast tarwe en maïs moeten boeren gemakkelijker de zon kunnen oogsten op dergelijke velden met zonnepanelen. Mede op aandringen van D66 biedt de provincie daarvoor ruimte in de Omgevingsvisie, met als voorwaarde dat de zonnepanelen goed ingepast zijn in het landschap.

Het huidige energiedistributie en -transportnetwerk is niet berekend op een hoge mate van natuurlijke energieopwekking door particulieren. Ook de opslag van energie is een uitdaging voor de komende decennia. De provincie moet de condities scheppen waarin initiatiefnemers niet alleen duurzame energie kunnen opwekken, maar ook kunnen opslaan en transporteren. D66 wil daarom dat de provincie ruimte geeft aan technische innovaties die duurzaam opgewekte energieopslag mogelijk maken. D66 vindt het ook nodig dat de provincie van gemeenten eist dat zij het gebruik van restwarmte in hun bestemmingsplannen mogelijk maken. Zelf geeft de provincie het goede voorbeeld door het Huis der Provincie op dit moment te renoveren tot een energieneutraal pand.

Biomassa en biovergisting D66 wil meer kansen voor energieopwekking uit biomassa, waarbij biomassa voor ons hakhout, groen- en snoeiafval uit de provincie zelf is. Biomassa-stromen zullen op lokaal niveau tot stand komen. De taak van de provincie is om de productie te stimuleren door onnodige belemmeringen weg te halen. Zo ziet het Rijk sommige biomassa als afval en terreinbeheerders ervaren dat als een belemmering, omdat het strenge regels met zich mee brengt, terwijl dat niet altijd nodig is.

D66 wil dat de provincies zich, net als D66 in Den Haag, sterk maken om die beknellende regelgeving soepeler te maken, zodat biomassa niet meer gezien wordt als afval, maar als grondstof en energiebron. Kortom: minder regels, meer biomassa.

ruimtelijke ordening ondergronds

Ordening ondergronds Niet alleen de ruimte boven de grond moet goed ingedeeld worden, ook ondergronds is ordening nodig. We halen immers aardwarmte, aardgas, zout en grind uit de grond, maar slaan ook warmte, koude en water in de bodem op. Deze activiteiten beïnvloeden de milieukwaliteit en kunnen elkaar in de weg zitten. Daarom wil D66 graag dat de provincie een structuurvisie voor onder de grond opstelt. Hiermee zorgen we dat deze ruimte efficiënt wordt gebruikt en beheerd. D66 ziet voor energiewinning vooral kansen in warmte-koudeopslag (WKO) en geothermie. Gelderland stimuleert duurzame bodemenergie, met uitzondering van gebieden waar het van invloed kan zijn op de kwaliteit van het grondwater dat wordt gebruikt voor de drinkwatervoorziening.

Warmte-koudeopslag (WKO) D66 ziet in WKO een goede manier van het verwarmen en koelen van gebouwen. Het zorgt zowel voor een daling in het gebruik van fossiele brandstoffen, als voor een daling in CO₂-uitstoot. In de glastuinbouw wordt al veel gebruikgemaakt van WKO. De provincie kan dit verder stimuleren door te zorgen voor voorlichting en gerichte investeringen in specifieke plannen. Zo kan de provincie samen met landbouworganisaties voorlichtingsavonden organiseren, projecten opzetten om installaties gezamenlijk in te kopen of haalbaarheidsstudies financieren. Wel wil D66 dat de provincie de vergunningverlening gratis doet en daarbij hoge eisen stelt aan het rendement van WKO-installaties. Het is immers jammer als alle ruimte door enkele minder rendabele installaties wordt benut. D66 is niet voor een extra belasting op het gebruik van grondwater voor WKO, omdat WKO-installaties in principe niet vervuilen.

Geothermie D66 ziet kansen voor geothermie vooral in de industrie en de tuinbouw. De uitdaging ligt hier in het veilig en

rendabel maken. Geothermie moet wat D66 betreft buiten drinkwaterwinningsgebieden gerealiseerd worden in verband met de kans op vervuiling. Door geothermie te combineren met warmtenetten waarop industriële restwarmte kan worden aangesloten, wil D66 de warmte nog efficiënter gebruiken.

Grondstoffenwinning D66 Gelderland wil geen proefboringen en schaliegaswinning in Gelderland mogelijk maken. De onduidelijkheid over de veiligheids- en milieurisico's die het met zich meebrengt en de nadelen voor het landschap bij winning in open gebied en natuurgebieden zijn ons te groot. Dit standpunt dragen we uit in Den Haag. De provincie heeft echter enkel adviesrecht en géén instemmingsrecht binnen de Mijnbouwwet. Mocht het Rijk besluiten wel proefboringen toe te staan, dan wil D66 ervoor pleiten dat die gebeuren door onafhankelijke (onderzoeks-) instituten, zodat onderzoek en innovatie meeprofiteren van de proeven. De provincie moet ook schadeloos worden gesteld bij incidenten.

De klei-, zand- en grondwinning moet door de provincie goed worden gecontroleerd. D66 vindt dat de provincie bij het afgeven van vergunningen eisen moet stellen aan de kwaliteit van de grond. Zo mogen de gaten die achterblijven na de winning bijvoorbeeld niet te diep zijn en niet te steile randen hebben. Dankzij deze eisen kunnen de achterblijvende plassen zich ontwikkelen tot rijke meren met natuurvriendelijke oevers.

landelijk gebied

In onze provincie geldt een precare balans tussen mensen, natuur en landbouw. Interactie tussen boeren, bewoners en maatschappelijke organisaties verstevigt deze balans. Verduurzaming van het platteland levert daarmee een grote bijdrage aan de aantrekkelijkheid van natuur, landschap en recreatie en stimuleert de regionale economie. D66 wil dat het platteland een kwaliteitsslag

maakt. Agrarische ondernemers moeten de ruimte krijgen om een bijdrage te leveren aan landschappelijke kwaliteit, natuur en biodiversiteit.

D66 vindt wel dat agrarische activiteiten moeten passen bij het karakter van het gebied waarin ze plaatsvinden: nieuwe bedrijven voor intensieve veehouderij in natuurgebieden of in Nationale Landschappen wil D66 niet toestaan. Intensieve veehouderij en loonwerkersbedrijven hebben we liever op agrarische bedrijventerreinen dan in het landelijk gebied.

Landschap en gebiedsontwikkeling

Gelderland kent tal van prachtige cultuurlandschappen met cultuurhistorische waarde, waaronder zeven Nationale Landschappen die deels in onze provincie liggen. Ze vormen een aantrekkelijk woon-, werk- en vestigingsklimaat en bevorderen recreatie en toerisme.

D66 streeft ernaar om deze landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten te behouden, duurzaam te beheren en waar mogelijk te versterken. Wij zijn voor een gebiedsgerichte aanpak voor landschapsbeheer en -onderhoud, voor interactie met burgers en maatschappelijke organisaties en voor vormen van publiek-private samenwerking. D66 wil dat gebiedscoöperaties en verenigingen van eigenaren met de provincie meerjarige convenanten kunnen afsluiten over gebiedsontwikkeling, met versterking van natuur en/of landschappelijke waarde met een globale meerjarige toetsing.

D66 wil een breder gebruik van privaatrechtelijke afspraken, waarbij de voor- en nadelen van versterking/aantasting van ruimtelijke kwaliteit financieel verevend worden. Zo kan een eigenaar die natuur in stand houdt of versterkt een bijdrage krijgen van omwonenden die daar baat bij hebben. Anderzijds kunnen ondernemers omwonenden compenseren als zij nieuwe activiteiten

ontwikkelen die de ruimtelijke kwaliteit aantasten.

In de Omgevingsvisie zijn de Gelderse natuurnetwerken en de groene ontwikkelingszones opgenomen. Zo worden de waardevolle landschappen in de provincie beschermd tegen verstedelijking en verrommeling. Door het vaststellen van de Gelderse natuurnetwerken is duidelijk welke gebieden natuurgebied zijn of omgevormd worden tot natuurgebied en welke gebieden hun landbouwfunctie behouden. Dit heeft er voor gezorgd dat de afgelopen jaren 1350 ha landbouwgrond is omgezet in natuur. De agrariërs zijn gecompenseerd voor waardedaling van de grond.

Landbouw Gelderland is een mooie provincie die door velen binnen en buiten de provincie zeer gewaardeerd wordt. Binnen onze provincie is landbouw een grote en belangrijke grondgebruiker. D66 wil de landschappelijke kwaliteit van het platteland verhogen. Hiervoor zijn investeringen van boeren in hun land en de bijbehorende natuur noodzakelijk. Daarbij houden we rekening met twee actuele ontwikkelingen: enerzijds de trend naar verdere grootschaligheid en intensivering van de landbouw om te komen tot efficiëntie en kostprijsverlaging, vooral gericht op export van landbouwproducten. Anderzijds is er een ontwikkeling naar meer kleinschalige bedrijven die juist de aansluiting zoeken op de lokale en regionale markt. Dat uit zich in directe verkoop aan consumenten, aanbod van bed en breakfast en opname van zorg in het boerenbedrijfsmodel. De vitaliteit van het platteland is daardoor steeds afhankelijker van andere functies dan landbouw: recreatie, toerisme, wonen en natuur- en landschapsbeheer.

Intensieve (melk)veehouderij D66 ziet voor de grootschalige melkveehouderij en de niet-grondgebonden veeteelt maar in enkele regio's plek. D66 wil dat de provincie nieuwe megastallen alleen toestaat als deze een bestaande stal vervangt én als daarmee

volksgezondheid, dierenwelzijn, milieu en inpassing in de omgeving erop vooruitgaan.

De provincie moet ervoor zorgen dat de agrarische activiteiten passen bij het karakter van het gebied waarin ze plaatsvinden. Dat betekent dat grootschalige intensieve vormen van veehouderij voor D66 op termijn thuishoren op agro-businessparken: bedrijventerreinen voor intensieve veehouderij. Hiermee zijn ook gezondheidsrisico's beter te beheersen. Tot dat moment zijn er agrarische ondernemers (groot en klein) in het landelijk gebied actief. De bedrijven die willen groeien en nieuwe bedrijven kunnen hun natuurcompensatie afkopen door inleg in een nieuw op te richten provinciaal natuurfonds. Hiermee worden robuuste natuurgebieden bevorderd en wordt versnipperde natuurontwikkeling voorkomen. Tevens wil D66 dat deze bedrijven naast het voldoen aan de wettelijke eisen een extra inspanning leveren om duurzame productie mogelijk te maken.

In andere regio's komt kleinschalige landbouw met hoogwaardige producten voor de regionale en de Europese markt beter tot zijn recht. Waar de provincie nog verantwoordelijk is voor het verdelen van EU-subsidies op landbouwgebied, willen we dat die maximaal ingezet worden voor innovatie en milieuvriendelijke maatregelen.

Duurzame landbouw D66 ziet kansen voor duurzame landbouw door het verkorten van ketens en het stimuleren van regionaal gerichte landbouw, die tevens een impuls kan geven aan de regionale economie, inclusief recreatie en toerisme. Denk bijvoorbeeld aan verkoop van streekproducten.

D66 ziet ook grote kansen voor een intensieve samenwerking van de provincie met de Wageningen Universiteit en Universiteit Twente bij het onderzoeken en toepassen van (rest) producten vanuit de landbouw op het gebied van hightech materialen.

Een sympathieke trend is ook stadslandbouw, het telen van groente, fruit en het houden van kleinvee binnen de stadsgrenzen, om de stad van eerste levensbehoeften te voorzien. In Arnhem, Apeldoorn, Nijmegen, Zutphen, Wageningen en andere steden is een groeiend aantal eetbare initiatieven te vinden, zoals volkstuinen, zelfpluktuinen, stadstuinen, buurtmoestuinen, dakkassen en nog veel meer. Hoewel stadslandbouw momenteel nog in een experimenteerfase verkeert, kan dit een veelbelovende ontwikkeling zijn in verduurzaming van ketens: minder voedselkilometers, mensen opnieuw in contact brengen met hun voedsel, ontwikkeling van community's rondom voedsel. Veelal wordt stadslandbouw ingepast in sociale doelstellingen rondom het creëren van werk voor kwetsbare groepen. D66 wil:

- > Regionaal gerichte landbouw stimuleren.
- > Stadslandbouw de ruimte geven om zich te ontwikkelen als professioneel duurzaam alternatief.
- > Dat de provincie de inzet van biobased grondstoffen in haar inkoop (onder andere in de wegebouw) bevordert.

Omgaan met bevolkingskrimp op het platteland Veel plattelandskernen hebben te maken met bevolkingskrimp. Jongeren trekken weg van het platteland terwijl tegelijkertijd vergrijzing plaatsvindt. Het gedeelte van de bevolking dat eerst actief vrijwilligerswerk deed, heeft nu zelf verzorging nodig.

De provincie moet in haar beleid anticiperen op een afnemende bevolkingsomvang en de gevolgen die dat met zich meebrengt. Dat betekent voor D66 dat de provincie met de gemeenten in het krimpgebied om de tafel gaat en een plan maakt om van krimp een kans te maken. Enkele voorbeelden waar wij aan denken:

- > Leegstaande stallen en boerderijen herbestemmen als horeca of wonen, of

slopen en een nieuw huis bouwen in of aan het dorp.

- > Kleine dorpsscholen en –winkels niet met provinciale subsidie openhouden maar een vrijwillige taxibusdienst helpen opzetten naar de dichtstbijzijnde school of winkel.
- > Regionale afspraken maken over gemeentelijke herindeling, welke scholen wel en niet openblijven, waar woningbouwplannen geschrapt kunnen worden en welke busdiensten te vervangen zijn door vrijwilligersdiensten.
- > De vrijkomende ruimte benutten voor toerisme, recreatie, natuurontwikkeling, innovaties in zorg en welzijn en biologische landbouw en veeteelt.

D66 vindt dat elke inwoner van Nederland voor zijn of haar ontwikkeling recht heeft op een aantal essentiële voorzieningen, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs en zorg. In krimpgebieden neemt het niveau van voorzieningen af, omdat het gebruik afneemt en de betaalbaarheid ervan onder druk komt te staan. D66 kiest daarom voor een focus op kwaliteit en bereikbaarheid in plaats van kwantiteit. Liever een uitstekende basisschool met voldoende leerlingen op een half uur fietsen dan een noodlijdende, tekortschietende dorpsschool op loopafstand.